

ATT SKRIVA SCENER

Innan vi nu dyker ner i hur man skriver scener är det på sin plats med en kort introduktion. Ett filmmanus består av en lång rad scener, utskrivna i den ordning som publiken kommer att se dem på vita duken. Utformningen av de enskilda scenerna är ett av de mest avgörande momenten i processen att skriva ett manuskript. Det är här alla idéer ska få sitt konkreta uttryck. Och det är en hel del att ta hänsyn till. Varje scen ska på ett så effektivt och engagerande sätt som möjligt föra berättelsen framåt.

Vad betyder då detta i praktiken? Ett svar är att beskriva vad en idealiskt utformad scen ska ha för egenskaper.

- Den ideala scenen ska vara originell och fängslande att följa, inte bara för publiken utan också för den som läser manuskriptet.
- Den börjar med något som fångar intresset, utvecklar filmens handling, och avslutas med ytterligare en krok som gör både läsaren och åskådarna nyfikna på vad som ska hända sen.
- Den skapar förväntningar och överraskar sen genom att svara upp mot dessa på ett oförutsägbart sätt.
- Den ideala scenen har kopplingar till andra punkter i historien genom att antingen förbereda framtida moment i intrigen, eller utveckla, alternativt avsluta, något som infogats tidigare.
- Den ska på ett trovärdigt och levande sätt förmedla nödvändig bakgrundsinformation och gestalta rollfigurernas tankar och känslor.
- Den ideala scenen ska skrivas så att den skapar bilder i huvudet på den som läser.

Allt detta ska kokas ner till enkla beskrivningar av vad publiken kommer att se och höra. Inga kommentarer om vad som egentligen händer eller förklaringar av vad som rör sig i huvudet på rollfigurerna är tillåtna. Bara det åskådarna ska se och höra. Punkt slut.

Riktigt bra scener spottar man inte ur sig på en kaffekvart. Men det betyder inte att det är omöjligt. En scen som fungerar optimalt är resultatet av enträget arbete. Att skriva en scen utifrån alla hänsyn som behöver tas, kräver både eftertanke och överblick.

Du som författare måste ställa mycket höga krav på det du skriver av den enkla andledningen att de som fattar beslut om ditt manuskript kommer att ställa mycket höga krav. För den som på allvar siktar på att slå sig fram i den hårda konkurrensen finns inget utrymme för genvägar. Den dag en producent, regissör eller filmkonsulent slår upp första sidan i ditt manus finns inga ursäkter att ta till. Bara det bästa duger.

Som tur är behöver manusförfattaren inte lämna ifrån sig de första utkasterna. Nyckeln till att skapa den täta berättelse, den som alla i branschen hungrar efter, är att man kan förbättra det man skrivit. Just detta är en av de allra viktigaste insikterna som den här boken har att förmedla. Man skriver om, och skriver om och skriver om ännu en gång.

Och det finns gott om riktlinjer och knep. Det är vad det här kapitlet ska handla om. Här kommer vi att ägna oss åt både vad en scen ska innehålla och vad man ska tänka på när man skriver.

DET TEKNISKA

En scen är beskrivningen av något som utspelas på *en och samma plats* under *en sammanhängande tidsperiod*. Grundprincipen är att det som ingår i ett och samma händelseflöde bildar en scen.

Samma plats betyder att om man har några personer i en lägenhet och man klipper över till ett annat rum i lägenheten blir det en ny scen. Om rollfigurerna däremot går till ett annat rum, till exempel under ett pågående samtal, och kameran följer med i rörelsen räknas det som en och samma scen.

Ett specialfall är när personerna befinner sig i ett fordon i rörelse. Då skriver man det som en scen tills tidsföljden bryts. Om det under scenens gång har avgörande betydelse att miljön utanför förändras, om det till exempel är viktigt att man just kör över

en bro eller måste stanna vid ett rödljus, kan man skriva in det i den löpande texten.

Sammanhängande tidsperiod innebär att om en rollfigur somnar i sin säng på kvällen och vaknar i samma säng morgonen efter så blir det en ny scen. Om det däremot rör sig om en kortare tidsperiod och man vill betona att det gått en stund kan man fortsätta i samma scen men markera det genom att skriva ordet ”SENARE” i texten.

Scener skrivs alltid i *presens*, i ett ständigt framåtrullande nu.

Carin reser sig och går ut i köket.

Och inte

Carin reste sig och gick ut i köket.

Utskriften

Själva utskriften av ett filmmanuskript sker enligt ett standardiserat grundkoncept. Även om det finns små variationer är alla manus i princip utformade på samma sätt.

En av poängerna med standardformatet är att man kan se hur lång speltiden blir. En sida beräknas motsvara ungefär en minut färdig film. Ett manus på 90 sidor förväntas bli en film på en och en halv timme. Manusets ska även ligga till grund för planering av produktionen och standarden är en hjälp när man ska bestämma antal inspelningsdagar på olika platser och liknande.

En scen innehåller i huvudsak fem olika typer av text:

- Scenrubrik där man anger om det är interiör eller exteriör, plats och tid på dagen samt scenens nummer.
- Beskrivning av vad publiken ska se, det vill säga miljö, medverkande rollfigurer, vad de gör och vad som sker.
- Namn på den rollfigur som har replik.
- Parentes där man kan ange om personen gör något samtidigt som den talar eller om den talar på något speciellt sätt.
- Repliker.

När det gäller teckensnitt används alltid Courier i storlek 12. De olika typerna av text har olika indrag: *

4. INT. KITCHEN - DAY

The family -- Francesca, Richard, Carolyn and their seventeen-year old son MICHAEL -- are eating supper. No one speaks.

FRANCESCA

So what are you going to do with the pricemoney?

CAROLYN

I don't know. I might save up for one of those hi-fi stereo players like Peggy has.

Francesca nods. Silence again. She asks her son:

FRANCESCA

Are you seeing Betty tonight?

MICHAEL

(eating)

Nah.

Silence. She is used to her son's one syllable answers.

Att ställa upp manuskriptet på detta sätt förenklar läsningen. Formateringen med sina olika indrag gör att ingen behöver tveka om det man just läser är en beskrivning av vad åskådaren ska se eller om det är en replik.

Om man behöver betona något i texten kan man använda versaler. Det kan till exempel gälla effekter eller speciella ljud som inte självklart ingår i handlingen. Ett annat sätt att skilja ut något som ska framhävas är att lägga det på en egen rad.

Utöver de nämnda texttyperna med sina indrag händer det att man skriver ut hur övergången till nästa scen ska ske, om det ska vara ett rakt klipp, en övertoning eller en nedtoning till svart emellan. Övergångar skrivs av tradition inte så ofta ut i svenska manus. I USA är det däremot vanligt att göra det.

Vidare förekommer det att man anger hur kameran ska röra sig. Men där bör man vara mycket återhållsam med detaljerade anvisningar. Att bestämma bildvinklar och kamerarörelser är regissörens och fotografens jobb. Undantaget är när en speciell

* Exempel från en tidig version av manuset till **BROARNA I MADSION COUNTY**. Den manusformatering som används i boken i övrigt skiljer sig något från gängse standard av layoutmässiga skäl.

kamerainställning har avgörande betydelse för att intrigen ska fungera. Det kan till exempel vara att någon av de medverkande rollfigurerna ska se något som de andra inte ser, eller att man måste visa ett föremål i närbild för att publiken måste uppfatta någon viktig detalj. Men även då försöker man i möjligaste mån skriva in det i den löpande texten. När det krävs en närbild fungerar det ofta att beskriva det föremål som ska visas så detaljerat att en närbild blir underförstådd.

Anledningen till att man ska undvika tekniska detaljer i manustexten är att det drar ner tempot i läsningen och tar bort fokus från det som händer i själva berättelsen. Ett manus som är överlastat med kameraanvisningar förmedlar framförallt budskapet att författaren koncentrerat sig på fel saker.

Det vanliga är att man använder särskilda skrivprogram som mer eller mindre automatiskt sköter om all formatering. Då slipper man helt bekymra sig om uppställningen. De största, **Movie Magic Screenwriter** och **Final Draft** finns att beställa på nätet. Med en enkel sökning hittar man också alldeles utmärkta gratisprogram, som till exempel **Page 2 Stage** eller **Celtx**.

Förutom att ta hand om formateringen har de större programmen även mer avancerade funktioner till hjälp för produktionsplaneringen. Man kan till exempel göra utskrifter som bara innehåller scener med en viss rollfigur för att ge till skådespelaren, eller få ut rapporter över inspelningsplatser.

Ett råd till den som börjar skriva i ett vanligt ordbehandlingsprogram är att definitivt undvika att göra indragen med tabbtangent eller blanksteg. Det blir extremt krångligt att göra ändringar om man har en massa tabbsteg som får texten att hoppa omkring.

Då är det mycket bättre att använda formatmallar. Behöver man göra ändringar i indragen kan man då med några enkla handgrepp omformatera hela manuset genom att ändra i mallen. Sådana mallar för filmmanus går att ladda ner gratis på nätet. Det är också lätt att hitta mer detaljerad information om teknikaliteter i manusstandarden för den som vill fördjupa sig.

När man skriver sin manustext bör man i möjligaste mån följa grundkonceptet. Är manuset uppställt på ett alltför ovanligt sätt riskerar man dels att den som ska läsa blir störd och dels att det ger ett opprofsigt intryck.

Därmed lämnar vi detta med utskriften bakom oss. Den ska man inte behöva fundera alltför mycket på. Innehållet, själva berättelsen och hur den är utformad, kommer att ha klart större betydelse för din framgång som manusförfattare.

FUNKTIONER

Vi har tidigare talat om nyckelscener som de känslomässiga hörnstenarna i manusbygget. Vi har sagt att syftet med många av de andra scenerna är att förbereda åskådarna så att upplevelsen av nyckelscenerna ska bli så stark som möjligt. Vi har också tungt lutade mot Aristoteles resonerat om begreppet helhet och att varje enskild scen enbart kan motiveras utifrån sin plats i helheten. Några aspekter av att skriva scener har vi alltså berört tidigare. Här ska vi på ett mer systematiskt sätt gå igenom de olika funktioner en scen kan ha.

Att föra berättelsen framåt

Den allra viktigaste funktionen är att tillföra *dramatisk substans*. Med dramatisk substans menas händelser som påverkar förutsättningarna för rollfigurerna, som antingen ger dem hopp eller reser upp hinder och saboterar deras möjligheter. Dramatisk substans finns i alla scener som innehåller förändringar av huvudpersonens utsikter att nå sitt mål, det vill säga de scener som utgör stomme i intrigen och driver berättelsen vidare mot klimax.

Dramatisk substans är det alltså när Bobby i **U-TURN** i glödande desperation lyckas pruta till sig sin bussbiljett ut ur stan. Likaså när TNT strax därpå dyker upp och tuggar i sig den eftertraktade biljetten.

I **BROARNA I MADSION COUNTY** finns dramatisk substans i alla scener där Francesca och Robert kommer närmare varandra eller när det uppstår avstånd mellan dem. Det kan vara stillsamt, som när Francesca blir glad över att Robert känner till hennes hemstad i Italien eller när hon blir berörd av att se honom stå och tvätta sig på gården. Andra gånger är det mer dramatiskt, som i konflikten när Francesca tror att den världsvane Robert ser henne som en enkel bondkvinna eller då en väninna till Francesca plötsligt knackar på när de haft sin andra natt tillsammans.

Dramatisk substans innebär att det händer saker som tvingar eller

lockar rollfigurerna att agera, eller får dem att reagera. I **SEVEN** försöker Somerset och Mills få fast John Doe för att hindra honom från att döda fler syndare. Berättelsen förs framåt genom att de hittar ledtrådar, som när Somerset får en bit av korkmattan av sin chef, vilket leder honom till meddelandet bakom kylskåpet. Eller när Somerset låtit sin skumme FBI-bekant förse dem med listor på bibliotekslån vilket gör att de får fram John Does adress.

Ibland kommer de framåt i utredningen, andra gånger möter de bakslag. Dramatisk substans är det när övertag vänds till underläge och sedan tillbaka igen. Som när Mills och Somerset står utanför lägenheten och John Doe själv plötsligt dyker upp i slutet av korridoren och börja skjuta. JA! De var på rätt spår men NEJ! Nu vet John Doe att de känner till hans identitet. Dramatisk substans är det när Mills rusar efter John Doe för att ta fast honom men istället själv blir nedslagen, när Mills får en pistol tryckt mot huvudet och ännu en gång när John Doe sen helt oväntat låter Mills gå.

Det handlar alltså om de olika turerna i intrigen, vilket inkluderar eventuella sidoberättelser. För att du ska få folk att bänka sig i en biosalong måste din historia vara full av intressanta händelser, spännande avgöranden och överraskande vändningar. Annars riskerar du att åskådarna blir uttråkade. Att ha tillräckligt med dramatisk substans är helt avgörande för att en berättelse ska kunna passa som film. Är det för tunt måste man gå tillbaka ett steg och utforska idén ett varv till för att se om det går att hitta mer dramatik.

...

Kapitel 7 är ett av bokens mest omfattande. Fortsättningen behandlar bl.a. vilka andra funktioner en scen kan ha, som t.ex. att förmedla information, gestaltning av karaktärsegenskaper, att förebåda & förbereda med knep för att väcka och hålla kvar publikens intresse, att skapa spänning och ytterligare några funktioner till. Vidare ingår avsnitt om montage och flashback, om förklaringar, övertydlighet, poesi och att berätta med bilder, en modell för analys av scener samt hur man skriver så att inte bara publiken, utan även läsaren blir fångad av berättelsen. Sist kommer en utförlig genomgång av hur man skapar avancerade planteringar med exempel från filmen CRASH.